

Mazkur Sillabus "Hayvonlar genetikasi, seleksiyasi, urchitish va ko'paytirish" kafedrasining 2024 yil 29 avgustdagi 1- sonli yig'ilishi bayoni bilan ma'qullangan.

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i

Fakultet dekani

Kafedra mudiri

Tuzuvchilar

[Handwritten signatures]

R. Ro'ziqulov

O. Boymatov

J. Xujamov

J. Xujamov

Z. Suyunova

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"

O'quv ishlari bo'yicha prorektor

A.A.Elmuurodov

2024 yil "29" avgust

QISHLOQ XO'JALIGI HAYVONLARINI ETOLOGIYASI

FANI BO'YICHA

SILLABUS

Magistratura mutaxassisligi uchun

Bilim sohasi:	800000	- Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi:	810000	- Qishloq xo'jaligi
Mutaxassislik:	70810802	- Qishloq xo'jalik hayvonlarining seleksiyasi va naslchilik

Samarqand – 2024

Modul / FAN SILLABUSI
Zooinjeneriya fakulteti
70810802 – Qishloq xo'jalik hayvonlarining
seleksiyasi va naslchilik ta'lim yo'nalishi

Fan nomi:	<i>Qishloq xo'jaligi hayvonlarini etologiyasi</i>
Fan turi:	Majburiy
Fan kodi:	QXHE1206
Yil:	1
Semestr:	2
Ta'lim shakli:	Kunduzgi
Mashg'ulotlar shakli va semestrga ajratilgan soatlar:	180
Ma'ruza	40
Amaliy mashg'ulotlar	50
Laboratoriya mashg'ulotlari	–
Seminar	–
Mustaqil ta'lim	90
Kredit miqdori:	6
Baholash shakli:	Imtihon
Fan tili:	O'zbek

Fan maqsadi (FM)	
FM1	Talabalarga chorva hayvonlarining etologiyasi, ularni mahsuldorlik ko'rsatkichlari bilan uzviyligi, qoramolchilik, qo'ychilik, asalarichilik, cho'chqachilik, parrandachilik, mo'ynachilikda hayvonlarni xulq-atvori asosida tanlash ta'siri va uning hosila organlarining tuzilishi, chorva hayvonlarini etologiyasi orqali ularning xulq-atvorini o'rganish, etologiya to'g'risida tushuncha, xususiy etologiya, umumiy etologiya haqida tushuncha amaliyotga tatbiq etishga mo'ljallangan kasbiy tayyorgarlikka ega bo'lishlarini ta'minlash asbob-uskunalar bilan ishlashni bilishi, chorva mollari (qoramol, qo'y, cho'chqa, parrandalar) xulq-atvorining tug'ma shakllari. Majburiy bo'lmagan xulq-atvor, shartli va shartsiz reflekslarni aniqlash hamda ularning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar, rivojlanish qonuniyatlari bo'yicha xulosa qilish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish haqida bilim, ko'nikma va malaka shakllantirishdan iborat.

Fanni o'zlashtirish uchun zarur boshlang'ich bilimlar	
1.	Genetika va biotexnologiya
2.	Qishloq xo'jalik hayvonlarini urchitish
3.	Chorvachilikda naslchilik ishi

- fan bo'yicha mustaqil topshiriqlarni to'liq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy xujjatlarni o'zlashtirgan bo'lsa.
- v) 3 baho olish uchun talabning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:
- fan haqida umumiy tushunchaga ega bo'lsa;
- fandagi mavzularni tor doirada yoritib, bayon qilishda ayrim chalkashliklarga yo'l qo'yilsa;
- bayon qilish ravon bo'lmasa;
- fan bo'yicha savollarga mujmal va chalkash javoblar olinsa;
- fan bo'yicha matn puxta shakllantirilmagan bo'lsa.
- g) quyidagi hollarda talabning bilim darajasi qoniqarsiz 2 baho bilan baholanishi mumkin:
- fan bo'yicha mashg'ulotlarga tayorgarlik ko'rilmagan bo'lsa;
- fan bo'yicha mashg'ulotlarga doir hech qanday tasavvurga ega bo'lmasa;
- fan bo'yicha matnlarni boshqalardan ko'chirib olganligi sezilib tursa;
- fan bo'yicha matnda jiddiy xato va chalkashliklarga yo'l qo'yilgan bo'lsa;
- fanga doir berilgan savollarga javob olinmasa;
- fanni bilmasa.

Fan o'qituvchisi haqida ma'lumot

Mualliflar:	J.N.Xujamov – SamDVMChBU, “Hayvonlar genetikasi, seleksiyasi, urchitish va ko'paytirish” kafedrası mudiri, dotsent, qishloq xo'jalik fanlari falsafa doktori (PhD). E.S.Shaptakov – SamDVMChBU, “Hayvonlar genetikasi, seleksiyasi, urchitish va ko'paytirish” kafedrası professori, qishloq xo'jalik fanlari doktori (DSc). Z.B.Suyunova - SamDVMChBU, “Hayvonlar genetikasi, seleksiyasi, urchitish va ko'paytirish” kafedrası assistenti, qishloq xo'jalik fanlari falsafa doktori (PhD).
E-mail:	xujamov@mail.ru
Tashkilot:	Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti “Hayvonlar genetikasi, seleksiyasi, urchitish va ko'paytirish” kafedrası
Taqrizchilar:	1. Sh.K.Amirov - Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti “Oziq-ovqat xavfsizligi va texnologiyasi” kafedrası professori, q.x.f.d. 2. B.Yaxyayev – Qorako'Ichilik va cho'l ekologiyasi ilmiy tadqiqot instituti “Oziqlantirish va saqlash” bo'lim mudiri q.x.f.n.d., dotsent

Mazkur Sillabus universitet o'quv-uslubiy Kengashning 2024 yil 24 avgustdagi 4- sonli yig'ilishi bayoni bilan tasdiqlangan.

	chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.
5.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.
6.	SAPP JAN «Genesis: The Evolution of Biology». Oxford University Press, USA. 2018, USA.
Axborot manbaalari	
1.	www.gov.uz .
2.	www.lex.uz .
3.	www.Zivonet.uz .
4.	www.veterinariya

Talabanning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagi mezonlar tavsiya etiladi:

a) 5 baho olish uchun talabanning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:

- fanning mohiyati va mazmunini to'liq yoritib olsa;
- fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiylik va mantiqiylik saqlanib, ilmiy xatolik va chalkashliklarga yo'l qo'ymas;
- fan bo'yicha mavzu materiallarining nazariy yoki amaliy ahamiyati haqida aniq tasavvurga ega bo'lsa;
- fan doirasida mustaqil erkin fikrlash qobiliyatini namoyon eta olsa;
- berilgan savollarga aniq va lo'nda javob bera olsa;
- konspektga puxta tayyorlangan bo'lsa;
- mustaqil topshiriqlarni to'liq va aniq bajargan bo'lsa;
- fanga tegishli qonunlar va boshqa me'yoriy-xuquqiy xujjatlarni to'liq o'zlashtirgan bo'lsa;
- fanga tegishli mavzulardan biri bo'yicha ilmiy maqola chop ettirgan bo'lsa;
- tarixiy jarayonlarni sharhlay bilsa;
- b) 4 baho olish uchun talabanning bilim darajasi quyidagilarga javob berishi lozim:
- fanning mohiyati va mazmunini tushungan, fandagi mavzularni bayon qilishda ilmiy va mantiqiy chalkashliklarga yo'l qo'ymas;
- fanning mazmunini amaliy ahamiyatini tushingan bo'lsa;
- fan bo'yicha berilgan vazifa va topshiriqlarni o'quv dasturi doirasida bajarsa;
- fan bo'yicha berilgan savollarga to'g'ri javob bera olsa;
- fan bo'yicha konspektini puxta shakllantirgan bo'lsa;

4.	Zoopsixologiya
----	----------------

Ta'lim natijalari (TN)	
	Bilimlar jihatidan:
TN1	chorva hayvonlarining etologiyasi, zoopsixologiyasi ularni mahsuldorlik ko'rsatkichlari bilan uzviylik haqida bilimga ega bo'lishlari kerak;
TN2	qoramolchilik, qo'ychilik, asalarichilik, cho'chqachilik, parrandachilik, mo'ynachilikda hayvonlarni xulq-atvori asosida tanlash ta'siri va uning hosila organlarining tuzilishi haqida bilishlari lozim;
TN3	chorva hayvonlarini etologiyasi orqali ularning xulq-atvorini o'rganish, etologiya to'g'risida bilimga ega bo'lishlari kerak;
TN4	xususiy etologiya, umumiy etologiya haqida tushuncha amaliyotga tatbiq etishga mo'ljallangan kasbiy tayyorgarlikka ega bo'lishlarini ta'minlash asbob-uskunalar bilan ishlashni bilishi kerak;
	Ko'nikmalar jihatidan:
TN5	chorva mollari (qoramol, qo'y, cho'chqa, parrandalar xulq-atvorining tug'ma shakllarini farqlashni aniqlay oladi;
TN6	majburiy bo'lmagan xulq-atvor kabilarni farqlay oladi;
TN7	shartli va shartsiz reflekslar aniqlash hamda ularning shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarga baho bera oladi;
TN8	rivojlanish qonuniyatlari bo'yicha xulosa qila oladi.

Fan mazmuni	
Mashg'ulotlar shakli: ma'ruza (M)	
M1	Qishloq xo'jaligi hayvonlarini etologiyasi faniga kirish.
M2	Hayvonlarning texnologik xususiyatlar etologiyasi.
M3	Hayvonlarning texnologik xususiyatlar etologiyasi.
M4	Turlarning yaxlitligi va individual zoopsixologik xususiyatlari.
M5	Klassik etologiya. Asosiy konsepsiyalar va uslublar.
M6	Klassik etologiya. Asosiy konsepsiyalar va uslublar.
M7	Fe'l-atvorning shakl va tizimlari.
M8	Fe'l-atvorning shakl va tizimlari.
M9	Zoopsixologiyada kommunikatsiyani o'rganish usullari.
M10	Zoopsixologiyada kommunikatsiyani o'rganish usullari.
M11	Jinsiy ko'payishning jinsiz ko'payishga nisbatan afzalliklari.
M12	Jinsiy ko'payishning jinsiz ko'payishga nisbatan afzalliklari
M13	Qoramollar etologiyasi.
M14	Qo'ylar etologiyasi.
M15	Parrandalar etologiyasi.
M16	Otlar etologiyasi

M17	Hayvonlarning xulq-atvorini o'rganishning asosiy yo'nalishlari. Xatti-harakatlar
M18	Hayvonlarning xulq-atvorini o'rganishning asosiy yo'nalishlari. Xatti-harakatlar
M19	Hayvonlarning xulq-atvorini o'rganishning asosiy yo'nalishlari. Xatti-harakatlar
M20	Instinkt va uning turlari
Mashg'ulotlar shakli: amaliy mashg'ulotlar (A)	
A1	Zoopsixologiyani tatbiq qilish usul va qoidalari.
A2	Xulq -atvorni tashkil etuvchi xatti-harakatlarni o'rganish.
A3	Kommunikatsiyani o'rganish usullari.
A4	Umumiy podada saqlanadigan hayvonlarni xulq -atvor tiplarini o'rganish.
A5	Reflekslar va lokomotatsiya.
A6	Reflekslar va lokomotatsiya.
A7	Hayvonlarni xulq-atvorini karakterlovchi faoliyati va uni ritmik o'zgarishini o'rganish.
A8	Qoramollarning zoopsixologiyasi va etologik xususiyatlarini o'rganish.
A9	Qoramollarning zoopsixologiyasi va etologik xususiyatlarini o'rganish.
A10	Qo'ylarning zoopsixologiyasi va etologik xususiyatlarini o'rganish.
A11	Otlarning zoopsixologiyasi va etologik xususiyatlarini o'rganish.
A12	Cho'chqalarning zoopsixologiyasi va etologik xususiyatlarini o'rganish
A13	Yilqi va tuyalar xulq-atvorini o'rganish
A14	Yilqi va tuyalar xulq-atvorini o'rganish.
A15	Quyoning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A16	Parrandalarning etologik xususiyatlarini o'rganish.
A17	Qo'y va echkilarning mahsuldorligiga individual psixikasining ta'siri
A18	Yilqi va tuyalarni mahsuldorligiga individual psixikasining ta'siri.
A19	Quyong mahsuldorligiga individual psixikasining ta'siri
A20	Parrandalar mahsuldorligiga individual psixikasining ta'siri.
A21	Mo'ynali hayvonlar mahsuldorligiga individual psixikasining ta'siri.
A22	Cho'chqalar mahsuldorligiga individual psixikasining ta'siri.
A23	Chorva hayvonlarining mahsuldorligiga konstitutsiya tiplarining ta'siri.
A24	Chorva hayvonlarning psixikasiga noantropogen omillarning ta'siri
A25	Chorva hayvonlarning psixikasiga antropogen omillarning tasiri.

Mustaqil ta'lim (MT)		90 soat
1.	Etologiyaning tarixiy jihatlar	4 soat
2.	Tadqiqot usullarining maqsadi va talablari	4 soat
3.	Hayvonlarning xulq-atvorini o'rganish usullari	4 soat
4.	Tavsiflovchi usullar	4 soat
5.	Eksperimental usullar	6 soat
6.	Xatti-harakatlar mexanizmlari	4 soat
7.	Asabiy xulq-atvorni tartibga solish	4 soat
8.	Hissiy jarayonlar va hislar	4 soat
9.	Hayvonlarning his-tuyg'ularining ekologik holati	4 soat
10.	Turli xil hayvonlar o'rtasidagi muloqot	6 soat
11.	Xatti-harakatlarning evolyutsiyasi	6 soat
12.	Uzoq muddatli imprintingning jihatlar	4 soat
13.	Instinktlarni o'rganish usullari	6 soat
14.	Kundalik ritmlar	4 soat
15.	Reproduktiv mavsumiylik	6 soat
16.	Parrandalar xulq-atvorini tartibga solish. Migratsiya	4 soat
17.	Etologiyani shakllantirishning asosiy tarixiy bosqichlari	6 soat
18.	Hayvonlarning xulq-atvorini o'rganishning asosiy usullarini tavsiflang	4 soat
19.	Zoopsixologiyani mustaqil fan sifatida shakllantirish tarixi	4 soat
20.	Zoopsixologiya va etologiyada 19 asr olimlarining roli (Kuvier, Darwin, Sechenov, boshq.)	4 soat
21.	Klassik etologiyaning asoschisi Konrad Lorenzning roli	4 soat

Asosiy adabiyotlar	
1.	Xatamov A.X., Shaptakov E.S. Qishloq xo'jalik hayvonlarining etologiyasi. O'quv qo'llanma, "Usmon Nosir media" 2023.
2.	Федотова Н.В., Беляев В.А., Квочко А.Н. Зоопсихология. Учебное пособие. Ставропол АГРУС, 2015.
Qo'shimcha adabiyotlar	
1.	Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet.
2.	Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezgulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet.
3.	Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022. – 416 b.
4.	O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish